

УДК 336.77, 657.336

О. П. Зоря,
к. с. н., доцент кафедри обліку та оподаткування,
Запорізький національний технічний університет
М. В. Зуєва,
магістрантка 6 курсу, Запорізький національний технічний університет

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ДОХОДИ, ВИТРАТИ ТА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ЗВІТНИХ СЕГМЕНТІВ ТА ЇЇ РОЗКРИТТЯ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

O. Zorya,
Ph.D. in Sociology, Associate Professor of Accounting and Taxation chair, Zaporozhye National Technical University
M. Zuyeva,
master, the 6th course, Zaporizhzhya National Technical University

METHODOLOGICAL FORMS OF INFORMATION ON INCOME, COSTS AND FINANCIAL
RESULTS OF REPORTING SEGMENTS AND ITS DISCLOSURE IN FINANCIAL STATEMENTS OF
BANKING INSTITUTION

У статті розглянуто сутність та критерії, за якими визнано операційні сегменти банківської установи: характер продуктів або послуг; характер технологічного процесу; тип або клас споживачів певних продуктів або послуг; методи, які застосовуються для розповсюдження продуктів або надання послуг; характер правового середовища. Інформація за сегментами стосується послуг, які надаються в межах сегментів, та подається керівництву Банку, яке відповідає за прийняття рішень з операційної діяльності з метою розподілу ресурсів та оцінки діяльності сегментів. Для цілей складання внутрішньої звітності для керівництва операції Банку поділяються на такі сегменти: корпоративний бізнес, роздрібний бізнес, казначейство, загальне управління. Проведено аналіз доходів від зовнішніх клієнтів, витрат та результату сегмента до оподаткування ПАТ "Ощадбанк" за 2016–2017 рр.

The article considers the essence and criteria for recognizing operating segments: the nature of products or services; the nature of the technological process; type or class of consumers of certain products or services; methods used to distribute products or provide services; the nature of the legal environment. Segment information refers to the services provided within the segments and is provided to the management of the Bank, which is responsible for making operational decisions for the allocation of resources and the assessment of segment activities. For the purposes of internal reporting, the management of the Bank's operations is divided into the following segments: corporate business, retail business, treasury, general management. The analysis of incomes from external clients, expenses and segment result before taxation of PJSC "Oschadbank" for 2016–2017 was carried out.

Ключові слова: аналіз, витрати, доходи, банк, загальне управління, казначейство, корпоративний бізнес, результат сегмента до оподаткування, роздрібний бізнес.
Key words: analysis, expenses, revenues, bank, general management, treasury, corporate business, segment result before tax, retail business.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Звіти за операційними сегментами регулярно надаються керівництву для прийняття управлінських рішень щодо операційної діяльності за відповідними

сегментами. Методика управлінського обліку, що використовується для складання звітності за сегментами, дещо відрізняється від методів складання інших фінансових звітів. Проте інформація, представлена у

звітності за сегментами відповідає показникам звіту про фінансовий стан і звіту про прибутки і збитки та інший сукупний дохід, складених відповідно до МСФЗ, для того, щоб виміряти чистий процентний дохід сегменту, використовується техніка, відома як "трансфертне ціноутворення", за якою процентні доходи та витрати більшості статей балансу порівнюються з номінальною ринковою ставкою для розрахунку умовної процентної маржі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням розробки системи формування консолідованої фінансової звітності присвячено роботи вітчизняних науковців, зокрема С.Ф. Голова, Н.І. Дорош, С.Я. Зубілевич, В.М. Костюченко, Р.С. Коршикової, С.П. Лозовицького, Л.І. Лук'яненко, О.В. Небилюзової, В.П. Онищенко, І.В. Семчук та інших. У зарубіжних наукових виданнях питання консолідації фінансової звітності досліджують Дж.К. Бекмен, В.В. Ковальов, В.Т. Козлова, М. Муніц, В.Д. Новодворский, В.В. Палій, Т. Саттин, А.Н. Хорин, Л.З. Шнейдман та інші. Опубліковані роботи, в основному, носять характер популяризації західної практики та акцентують увагу на потреби управління [1].

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є розгляд ключових аспектів формування інформації про доходи, витрати, фінансові результати звітних сегментів та її розкриття у фінансовій звітності.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- 1) визначити методологічні засади формування інформації про доходи, витрати, фінансові результати звітних сегментів та її розкриття у фінансовій звітності;
- 2) проаналізувати доходи від зовнішніх клієнтів, витрати та результати сегменту до оподаткування ПАТ "Ощадбанк" за 2016—2017 рр.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Формування звітних сегментів здійснюється на основі виділених господарських і географічних сегментів та шляхом об'єднання кількох подібних сегментів одного виду в окремий звітний сегмент. Подібними визнають сегменти, які мають протягом кількох звітних періодів однакові (наближені) значення прибутку та відповідають більшості критеріїв визначення господарського і географічного сегментів. При об'єднанні господарських сегментів аналізуються особливості та призначення продукції (товарів, робіт, послуг), характер виробничого процесу, категорія покупців, способи отримання доходу (способи розповсюдження продукції, товарів, робіт, послуг) тощо. При об'єднанні географічних сегментів враховуються особливості регіональних економічних і геополітичних умов. Види сегментів, пріоритетний вид сегмента, засади ціноутворення у внутрішньогосподарських розрахунках визначаються обліковою політикою банку [3].

Сегмент — відокремлюваний компонент, який займається постачанням окремого продукту або послуги (чи групи взаємозв'язаних продуктів чи послуг), зазнає ризиків та забезпечує прибутковість, які відмінні від тих, що притаманні іншим сегментам. При цьому група взаємопов'язаних продуктів чи послуг, постачанням (наданням) яких займається сегмент об'єднується за такими критеріями: характером продуктів або послуг; характером технологічного процесу; типом або класом споживачів певних продуктів або послуг; методами, які застосовуються для розповсюдження продуктів або надання послуг; характером правового середовища. Активи сегменту становлять 10 % або більше від загальних активів Банку. Зовнішній дохід всіх визначених звітних сегментів становить не менше, ніж 75 % загального доходу.

У річному звіті банківської установи оцінюється інформація за операційними сегментами: критерії, за якими визнано звітні сегменти, засади ціноутворення за міжсегментними операціями, основа для розподілу доходів і витрат за сегментами, пояснення щодо характеру змін облікової політики сегмента та причини таких змін [2].

Для цілей складання внутрішньої звітності для керівництва операції ПАТ "Ощадбанк" поділяються на такі сегменти: корпоративний бізнес, роздрібний бізнес, казначейство, загальне управління.

Корпоративний бізнес надає банківські послуги (кредити, депозити та здійснення розрахунково-касового обслуговування) широкому спектру корпоративних клієнтів, включаючи великі, середні та малі компанії, державні компанії та ряд бюджетних установ.

Роздрібний бізнес включає в себе всі банківські послуги, що надаються фізичним особам через розгалужену філійну мережу Банку, банкомати, ІПТ, зони самообслуговування 24/7 та через Web-банкінг "Ощад 24/7" та Mobile-банкінг "Ощад 24/7".

Казначейство включає результати операцій з банками (включаючи НБУ) як у національній, так і в іноземній валютах, і всі активи та зобов'язання в межах політики управління ліквідністю Банку, в тому числі, і портфель цінних паперів, наявних для продажу.

Загальне управління охоплює всі не клієнтські операції, активи і зобов'язання, під ефективним безпосереднім контролем керівництва Банку та комітетів (КУАП, Фінансового Комітету). Серед іншого включає в себе: основні засоби; стратегічні інвестиції (вкладення капіталу у державні цінні папери, що відображаються за амортизованою вартістю, та дочірні компанії), довгострокові інструменти фінансування (субординований борг, випущені єврооблігації, інші запозичені кошти); капітал, що залишився після розподілу на інші бізнес-сегменти [4].

Доходами звітного сегмента визнається частина доходів підприємства від продажу зовнішнім покупцям і за внутрішньогосподарськими розрахунками, отримання яких забезпечено звичайною діяльністю господарського або географічного сегмента та які безпосередньо можуть бути віднесені (або визначені шляхом розподілу на обгрунтованій та послідовній основі) до

звітнього сегмента, за вирахуванням податку на додану вартість, акцизного збору, інших зборів і вирахувань з доходу (збори, знижки, повернення товарів тощо).

Доходи від зовнішніх клієнтів склали 2507095 тис. грн в 2017 році та 26171945 тис. грн в 2016 році, що менше на 4,18 %, та складаються з таких сегментів: корпоративний бізнес — 12053293 тис. грн в 2017 році та 12205973 тис. грн в 2016 році, що на 1,26 % менше; роздрібний бізнес — 3013806 тис. грн в 2017 році та 2441705 тис. грн в 2016 році, що більше на 23,43 %; казначейство — 6396757 тис. грн в 2017 році та 6414261 тис. грн в 2016 році, що на 0,28 % менше; загальне управління — 3614239 тис. грн в 2017 році та 5110006 тис. грн в 2016 році, що менше на 29,28 %.

Процентні доходи склали 19740677 тис. грн в 2017 році та 19488683 тис. грн в 2016 році, що на 1,29 % більше, та складаються з таких сегментів: корпоративний бізнес — 10323710 тис. грн в 2017 році та 11065722 тис. грн в 2016 році, що менше на 6,71 %; роздрібний бізнес — 791296 тис. грн в 2017 році та 709286 тис. грн в 2016 році, що на 11,56 % більше; казначейство — 6417482 тис. грн в 2017 році та 6275157 тис. грн в 2016 році, що більше на 2,27 %; загальне управління — 2208189 тис. грн в 2017 році та 1438518 тис. грн в 2016 році, що на 53,5 % більше.

Комісійні доходи становлять 4001099 тис. грн в 2017 році та 291283 тис. грн в 2016 році, що більше на 37,38 %, та складаються з наступних сегментів: корпоративний бізнес — 1709364 тис. грн в 2017 році та 1123300 тис. грн в 2016 році, що на 52,17 % більше; роздрібний бізнес — 2200376 тис. грн в 2017 році та 1711132 тис. грн в 2016 році, що більше на 28,59 %; казначейство — 91186 тис. грн в 2017 році та 77816 тис. грн в 2016 році, що на 17,18 % більше; загальне управління — 173 тис. грн в 2017 році та 235 тис. грн в 2016 році, що менше на 26,38 %.

Чистий прибуток/(збиток) від операцій з фінансовими інструментами, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибутки або збитки становив 1155657 тис. грн в 2017 році та 3676053 тис. грн в 2016 році, що на 68,57 % менше, та складаються з наступних сегментів: казначейство — (113412) тис. грн в 2017 році та 113590 тис. грн в 2016 році, що менше на 99,84 %; загальне управління — 1269069 тис. грн в 2017 році та 356263 тис. грн в 2016 році, що на 64,38 % менше.

Чистий інший дохід склав 180662 тис. грн в 2017 році та 94726 тис. грн в 2016 році, що більше на 90,72 %, та за сегментами: корпоративний бізнес — 20219 тис. грн в 2017 році та 16951 тис. грн в 2016 році, що на 19,28 % більше; роздрібний бізнес — 22134 тис. грн в 2017 році та 21287 тис. грн в 2016 році, що більше на 3,98 %; казначейство — 1501 тис. грн в 2017 році та (52302) тис. грн в 2016 році, що на 102,87 % більше; загальне управління — 136808 тис. грн в 2017 році та 108790 тис. грн в 2016 році, що більше на 25,75 %.

Доходи від інших сегментів, а саме процентні доходи склали вилучення (22618558) тис. грн в 2017 році та (23083708) тис. грн в 2016 році, що на 2,02 % менше, та складаються з наступних сегментів: корпоративний бізнес — 9366962 тис. грн в 2017 році та 9140574 тис.

грн в 2016 році, що більше на 2,48 %; роздрібний бізнес — 9777874 тис. грн в 2017 році та 8505153 тис. грн в 2016 році, що на 14,96 % більше; казначейство — 500801 тис. грн в 2017 році та 513893 тис. грн в 2016 році, що менше на 2,55 %; загальне управління — 2972921 тис. грн в 2017 році та 4924088 тис. грн в 2016 році, що на 39,62 % менше.

Всього доходів сегментів — 25078095 тис. грн в 2017 році та 26171945 тис. грн в 2016 році, що менше на 4,18 %, які складаються з таких сегментів: корпоративний бізнес — 21420255 тис. грн в 2017 році та 21346547 тис. грн в 2016 році, що на 0,35 % більше; роздрібний бізнес — 12791680 тис. грн в 2017 році та 10946858 тис. грн в 2016 році, що більше на 16,85 %; казначейство — 6897558 тис. грн в 2017 році та 6928154 тис. грн в 2016 році, що на 0,44 % менше; загальне управління — 6587160 тис. грн в 2017 році та 10034094 тис. грн в 2016 році, що менше на 34,35 % та вилучення (22618558) тис. грн в 2017 році та (23083708) тис. грн в 2016 році, що на 2,02 % менше.

Витратами звітнього сегмента визнається частина витрат підприємства, що пов'язані з звичайною діяльністю господарського або географічного сегмента та безпосередньо можуть бути віднесені (або визначені шляхом розподілу на обгрунтованій та послідовній основі) до звітнього сегмента.

Процентні витрати склали (14228173) тис. грн в 2017 році та (13608785) тис. грн в 2016 році, що більше на 4,55 %, та складаються з таких сегментів: корпоративний бізнес — (13796312) тис. грн в 2017 році та (11216754) тис. грн в 2016 році, що на 23 % більше; роздрібний бізнес — (6861921) тис. грн в 2017 році та (6336447) тис. грн в 2016 році, що більше на 8,29 %; казначейство — (7969379) тис. грн в 2017 році та (8479512) тис. грн в 2016 році, що на 6,02 % менше; загальне управління — (8219119) тис. грн в 2017 році та (10659780) тис. грн в 2016 році, що менше на 22,9 % та вилучення — 22618558 тис. грн в 2017 році та 23083708 тис. грн в 2016 році, що на 2,02 % менше.

Формування/розформування резерву на покриття збитків від знецінення активів, за якими нараховуються проценти складає (1934665) тис. грн в 2017 році та (3202752) тис. грн в 2016 році, що менше на 39,6 %, та складаються з таких сегментів: корпоративний бізнес — (1267834) тис. грн в 2017 році та (2891927) тис. грн в 2016 році, що на 56,16 % менше; роздрібний бізнес — 43113 тис. грн в 2017 році та (11946) тис. грн в 2016 році, що більше на 360,9 %; казначейство — (709944) тис. грн в 2017 році та (298879) тис. грн в 2016 році, що на 137,54 % більше.

Розформування/(формування) резерву на покриття збитків за іншими операціями становить 530170 тис. грн в 2017 році та 1065068 тис. грн в 2016 році, що менше на 50,22 %, та складаються з наступних сегментів: корпоративний бізнес — 486253 тис. грн в 2017 році та 1107841 тис. грн в 2016 році, що на 56,11 % менше; роздрібний бізнес — 77032 тис. грн в 2017 році та (145694) тис. грн в 2016 році, що більше на 152,87 %; казначейство — (1117) тис. грн в 2017 році та (2093) тис. грн в 2016 році, що на 46,63 % менше; загальне управління — (31998) тис. грн в 2017 році, та 105014 тис. грн в 2016 році, що менше на 130,47 %.

Чистий реалізований прибуток від інвестицій, наявних для продажу складає всього 13 тис. грн в 2017 році та 3245 тис. грн в 2016 році, що на 99,6 % менше, що сформований за рахунок сегменту казначейство. Чистий прибуток / (збиток) від операцій з іноземною валютою становив всього (451777) тис. грн в 2017 році та (3601732) тис. грн в 2016 році, що менше на 87,46 %, та за сегментами: роздрібний бізнес — 7984 тис. грн в 2017 році та 5591 тис. грн в 2016 році, що на 42,8 % більше; казначейство — (52587) тис. грн в 2017 році та 218231 тис. грн в 2016 році, що менше на 124,1 %; загальне управління — (407174) тис. грн в 2017 році та (3825554) тис. грн в 2016 році, що на 89,36 % менше.

Комісійні витрати склали (1305079) тис. грн в 2017 році та (787641) тис. грн в 2016 році, що більше на 65,7 %, та складаються з наступних сегментів: корпоративний бізнес — (668943) тис. грн в 2017 році та (321756) тис. грн в 2016 році, що на 107,9 % більше; роздрібний бізнес — (606 139) тис. грн в 2017 році та (459 236) тис. грн в 2016 році, що більше на 31,99 %; казначейство — (29 997) тис. грн в 2017 році та (6487) тис. грн в 2016 році, що на 362,42 % більше; загальне управління — (162) тис. грн в 2016 році, що менше на 100 %.

Операційні витрати склали (7130040) тис. грн в 2017 році та (5576255) тис. грн в 2016 році, що на 27,86 % більше, та складаються з наступних сегментів: корпоративний бізнес — (1510399) тис. грн в 2017 році та (1124679) тис. грн в 2016 році, що більше на 34,3 %; роздрібний бізнес — (4916589) тис. грн в 2017 році та (3812891) тис. грн в 2016 році, що на 28,95 % більше; казначейство — (258579) тис. грн в 2017 році та (234351) тис. грн в 2016 році, що більше на 10,34 %; загальне управління — (444473) тис. грн в 2017 році та (404334) тис. грн в 2016 році, що на 9,93 % більше.

Результат сегмента (до оподаткування) складає 558544 тис. грн в 2017 році та 463093 тис. грн в 2016 році, що більше на 20,61 %, та за сегментами: корпоративний бізнес — 4663020 тис. грн в 2017 році та 6899272 тис. грн в 2016 році, що на 32,41 % менше; роздрібний бізнес — 535160 тис. грн в 2017 році та 186235 тис. грн в 2016 році, що більше на 187,36 %; казначейство — (2124032) тис. грн в 2017 році та (1871692) тис. грн в 2016 році, що на 13,48 % більше; загальне управління — (2515604) тис. грн в 2017 році та (4750722) тис. грн в 2016 році, що менше на 47,05 % [4].

ВИСНОВКИ

Таким чином, розглянуто методологічні засади формування інформації про доходи, витрати, фінансові результати звітних сегментів та її розкриття у фінансовій звітності. Підсумувавши результати проведеного аналізу доходів від зовнішніх клієнтів, витрат та результату сегменту до оподаткування ПАТ "Ощадбанк" за 2016—2017 рр., можемо зазначити, що протягом дванадцяти місяців, що закінчились 31 грудня 2017 та 2016 років, ПАТ "Ощадбанк" отримав доходи від операцій з одним зовнішнім клієнтом, які становили більше 10% відсотків від загальних доходів Банку, а саме 3612444 тис. грн на 31 грудня 2017 року та 3824023 тис. грн на 31 грудня 2016 року. Доходи від операцій з цим зовнішнім клієнтом відображено у сегменті корпоративний бізнес.

Література:

1. Лучко М.Р., Яцишин С.Р. Консолідація фінансової звітності: навчальний посібник / М.Р. Лучко, С.Р. Яцишин. — Тернопіль: ТНЕУ, 2017. — 282 с.

2. Методичні рекомендації щодо порядку складання приміток до фінансової звітності банків України (Постанова Правління НБУ від 29.12.2015 № 965 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0965500-15>

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 29 "Фінансова звітність за сегментами". (Наказ Міністерства фінансів України від 19.05. 2005 року № 412 зі змінами і доповненнями, в редакції від 09.08.2013 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0621-05>

4. Річний звіт ПАТ "Ощадбанк" за 2017 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.oschadbank.ua/ua/>

References:

1. Luchko, M.R. and Yatsyshyn, S.R. (2017), Consolidatsiia finansovoi zvitnosti [Consolidation of financial statements], TNEU, Ternopil', Ukraine.

2. National Bank of Ukraine (2015), "Methodical recommendations on the procedure for drawing up notes to the financial statements of Ukrainian banks", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0965500-15> (Accessed 10 July 2018).

3. Ministry of Finance of Ukraine (2005), "Accounting Standard (Standard) 29 "Financial Statements by Segments", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0621-05> (Accessed 10 July 2018).

4. JSC Oschadbank (2018), "Annual report for 2017", available at: <https://www.oschadbank.ua/ua/> (Accessed 10 July 2018).

Стаття надійшла до редакції 15.07.2018 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Видання включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІКИ

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73